

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SENIOR CERTIFICATE/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE**

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2020

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 9.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**POTŠIŠO YA 1****Tlhahlo ya go swaya tekatlhaologanyo**

- Ka lebaka la gore šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetošša tlhalošo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa).
- Hlokomologa mantšu a molekwa ao a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo fokoletše meputso ge e le gore karabo e sa na le mohlodi. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele gomme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

1.1	1.1.1	• Mahlalagading.	(1)
	1.1.2	• Matswejana.	(1)
	1.1.3	• Bašemane - Lentšu le lekoto le ditedu. • Basetsana - Ditlolamelora le lehlapo.	(4)
	1.1.4	• Go lewa ke dihlong. • Go se lokologe moyeng. • Go bona lehlapo kgwedi ka kgwedi. (TŠE PEDI fela)	(2)
	1.1.5	• Sibusiso Vilane.	(1)
	1.1.6	E be e le go kgoboketša tšhelete ya go reka mengato ya lehlapo.	(1)
	1.1.7	Diphuthego di kgopelwa go tliša mengatwana dikerekeng gomme ya išwa dikolong.	(1)
	1.1.8	(a) Go tshwenyega/go kwa bohloko. (b) Go dira mošomo ka go gakala/o tiišitše/go ipheleletša. (c) Go tšweletša mafolofolo go seo se dirwago. (TŠE PEDI fela)	(2)

- 1.1.9 Leago/Lerato/Kwelobohloko/Tlhohleletšo.
Dikereke di ile tša kukega maikutlo mabapi le taba ye. (2)
- 1.1.10 Dipoele tša dinyakišišo tša ngwaga wa 2016. (1)
- 1.1.11
- Boitshepo/ go lokologa moeng.
  - Boikgantšho.
  - Bana ba basetsana ba tlo tsena sekolo.
(TŠE PEDI fela) (2)
- 1.1.12 (Balekwa ba tla fa mabaka a go fapana.)
- Aowa,
- Dithušo tša mohuta wo ga tša aparela mafelo ka moka kua dinagamagaeng.
  - Diprofenseng tše dingwe thušo ye ga e tšwelele/hwetšagale.
- Ee,
- Mekgatlo ya dipolotiki e fa basetsana diphuthelwana tšeo di ka tšeago lebaka la ngwaga.
  - Dikereke le tšona di thuša bao ba tšwago malapeng a go hloka ka fao di kgonago ka gona. (2)
- 1.1.13 Kwelobohloko/Maikarabelo.
- O fa basetsana mengato ya lehlapo ntle le tefo.
  - O tšere maikarabelo a go kgonthišišiša gore bana ba hwetša mengato ya lehlapo. (2)
- 1.1.14 (Dikarabo tša maleba di tla amogelwa.)
- Basetsana ba ka tšwelela ka dihloro dithutong tša bona.
  - Dihlong le boinyatšo di ka se sa ba gona.
  - Basetsana ba tlo ba le mafolofolo a go tsena sekolo.
(TŠE PEDI fela) (2)
- 1.2 1.2.1 D/Kamora ya bohlapelo. (1)
- 1.2.2
- Ka lebaka la ge go na le sekotlelo sa go hlapela.
  - Toulou ya go iphumula.
  - Kefa ya hlogong ya basadi ge ba hlapa.
  - Sekotlelwana sa go swara disepe tša go hlapa.
  - Motho o tlo hlapa.
(E TEE fela) (1)
- 1.2.3
- 5% e tšweletša tirišo ya meetse ya maksimamo/yeo e dumeletšwego.
  - 8% e tšweletša go tshela molao wa tšhomišo ya meetse. (2)

1.2.4 (Dikarabo tša maleba di tla amogelwa.)

- Go ka ba le dinako tša go bulela meetse matamong le go a tswalela.
- Go ka ba le sebaledi seo ka sona ba kgonago go bona ge o tshetše tekanyetšo gomme ba go otlaga bohloko.
- Go tsebiša batho ka ditlamorago tša tshenyo ya meetse.
- Ba ka thoma go lefela meetse.

(TŠE PEDI fela)

(2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

Tlhahlo ya go swaya kakaretšo.

- **Kabo ya meputso**
  - Dintlha = 7.
  - Polelo = 3.
  - Palomoka=10.
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a šomišitše mantšu a gagwe.**
  - 1–3 ya dintlha - moputso 1.
  - 4–5 ya dintlha - meputso 2.
  - 6–7 ya dintlha - meputso 3.
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a šomišitše mantšu a ditsopolwa.**

Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 6 go iša go tše 7 ka ntle le go di hlaloša, ga a fiwe moputso wa polelo.

HLOKOMELA

Palo ya mantšu.

- Baswai ba kgonthišiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

Hlokomela: Amogela dintlha ka moka tšeo di tšwago temaneng.

Ditsopolwa		Mantšu a tlhalošo
1. 'Merogo ye mefsa e na le seabe tlhokomelong ya mebele ya rena.'	1.	Mmele o loketšwe ke merogo ye mefsa ka mehla.
2. 'Dijo tša go apewa ka makhura ke mpholo.'	2.	Go se apewe dijo ka makhura.
3. 'Bogobe bjo bošweu ge o bo ja ka bontši bo kotsi bo phalwa ke bja mabele.'	3.	Bogobe bja mabele bo na le phepo.
4. 'Dijo di swanetše go nokwa ka letswai la maswanedi ...'	4.	Go tšhelwe letswai le le lekanetšego dijong.
5. 'Borotho go lebelelwe bjo botsothwa ...'	5.	Borotho go lewe bjo botsothwa.
6. 'Meetse go nwewe bonnyane bja digalase tše seswai ka letšatši.'	6.	Go bohlokwa go nwa digalase tše seswai tša meetse ka letšatši.
7. 'Go bohlokwa gore godimo ga dijo tše dingwe le tše dingwe motho a be le seenywa goba morogo ...'	7.	E ba le seenywa/morogo dijong tše dingwe le tše dingwe.
8. 'Godimo ga tše ka moka boitšhidullo bo bohlokwa go tiiša ditho tša mmele.'	8.	Motho o swanetše go itšhidulla nako le nako./ Go bohlokwa go sepediša madi a mmele.
(TŠE ŠUPA fela)		

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO POTŠIŠO YA 3

Tlhahlo ya go swaya karolo ya C.

• Mopeleto

- Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetiša tlhalošo ya lentšu.
- Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go šetšwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.
- Mo go lekwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.
- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a a feletšego go ya le ka taelo.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

3.1 *A/e-learning.* (1)

3.2

- Seswantšho.
- Fonte ye kgolo.
- Mongwalo wo o kotofaditšwego.
- Ditlhakakgolo.
(TŠE PEDI fela)

(2)

3.3 'Etela wepesaete ye ka pelapela, o fetoge thwadi!' (1)

3.4

- Le laetša gore *e-learning* e aparetše lefase ka moka.
- Tlogelo, go na le mantšu ao a tlogetšwego.
- Makalo, go gatelela/ go tiiša kgopolo.
(E TEE fela)

(1)

3.5

- Bohle ba a tšwelela.
- O fetoge thwadi.
(E TEE fela)

(1)

3.6 Ye - lešalašupi la kgato ya pele. (2)

3.7

- *e-learning* ke lenaneo la thuto go tšwa go inthanete.
- O rutwa nako ye nngwe le ye nngwe, kae kapa kae.

(2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 Hee! – lethabo. (2)
- 4.2 • C/Botshadi. (1)
- 4.3 • Pudula ya 1 ke ya go bolela.
• Pudula ya 2 ke ya go nagana/eleletša. (2)
- 4.4 • Pudula e tšweletša gore motho o hlabile lešata/bolelela godimo.
• Ditlhaka tše dikgolo di laetša gore motho o gatelela/fa taelo. (2)
- 4.5 O šomile. (1)
- 4.6 • Barutiši ba bolele le bana gabotse gore ba tle ba ba theeletše.
• Bana ge ba nyaka go atlega ba theeletše le go dirišana le barutiši. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 5.1.1 • Komatona.
• Marematlou.
(E TEE fela) (1)
- 5.1.2 Ge nako ya go ingwadišetša yunibesithi e fihla ... (1)
- 5.1.3 (a) Ga se ngwana wa mathomo lapeng labo.
(b) E tla ba ngwana wa mathomo lapeng labo/ E tle go ba ngwana wa mathomo lapeng labo. (2)
- 5.1.4 • Gomme.
Mafoko a maleba a tla amogelwa.
• Ke ngwadile ditlhahlobo gomme ke tšweletše. (2)
- 5.1.5 ithaopa – Ka lebaka la tirišo ya hlogo ya i-. (2)
- 5.1.6 • Matsogong.
Mafoko a maleba a tla amogelwa. (2)
• Ba mo hweditše a ngwadile dikarabo matsogong a gagwe.
- 5.1.7 (a) Na o be a swara di swarega?/ O be a swara di swarega? (1)
(b) O re 'O be a swara di swarega.' (1)

5.1.8	Mafoko a maleba a tla amogelwa		
	<ul style="list-style-type: none"> • Maphodisa a swara motho. • Go kgona go swara thuto ka pela. • Swara ngwana ka letsogo gore a se timele. • Go swara motho ka pelo. • Go swara motho gabotse. • Tlala e tla mo swara ge a sa je.	(2)	
	(TŠE PEDI fela)		
5.2	5.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • A= Dikatarara. • B= Moropa.	(2)
	5.2.2	Nyamiša/Swabiša.	(1)
	5.2.3	B/Leamanyidiri.	(1)
	5.2.4	(a) Ke lentšu leo le adimilwego go tšwa dipolelong tše dingwe, ka ge le se gona polelong ya Sepedi.	
		(b) Katara.	(2)
			[20]
		PALOMOKA YA KAROLO YA C:	40
		PALOMOKA YA TLHAHLOBO:	80